

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه تهران
دانشکده حقوق و علوم سیاسی

موضوع :

جهانی شدن دموکراسی و امنیت ملی بالکان

نگارش :

۱۳۸۱ / ۱ / ۲۰

فرشاد رومی

016623

استاد راهنما :

جناب آقای دکتر ابومحمد عسگرخانی

استاد مشاور :

جناب آقای دکتر احمد ساعی

رساله برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته روابط بین الملل

آذر ۱۳۸۰

کتابخانه اساتید دانشکده حقوق و علوم سیاسی

۴۰۱۸۷ ✓

فرم ارزیابی پایان نامه کارشناسی ارشد

دانشکده: حقوق و علوم سیاسی گروه: روابط بین الملل

در چارچوب ارزیابی مرحله تحقیقاتی مقطع کارشناسی ارشد دانشجویان دانشگاه تهران

آقای: فرشاد رومی به شماره دانشجویی: ۲۱۰۲۷۸۰۱۰ در رشته: روابط بین الملل

گرایش: روابط بین الملل پایان نامه خود به ارزش: ۴ واحد را که در نیمسال اول سال تحصیلی ۸۰-۸۱-۱ اخذ و ثبت نام نموده بود، تحت عنوان: "جهانی شدن دموکراسی و امنیت ملی بالکان" دوم

داور

به سرپرستی (استاد راهنما): دکتر عسگر خانی استاد مشاور: دکتر ساعی استاد مشاور دوم (حسب مورد): دکتر مولایی

در تاریخ: ۸۰/۱۰/۱۲ در حضور هیأت داوران به شرح ذیل با (موفقت / عدم موفقت / اصلاحاتی) دفاع نمود.

اسامی هیأت داوران	مرتبه علمی	محل اشتغال	امضاء
۱- استاد راهنما: دکتر ایوب محمد عسگر خانی	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲- استاد مشاور: دکتر احمد ساعی	دانشیار	" " "	
۳- استاد داور: دکتر یوسف مولایی	استادیار	" " "	
۴- استاد داور:			
۵- استاد داور یا استاد مشاور دوم:			

به عدد	به حروف
۱۷۷۵	هزار و هفتاد و پنج

نمره نهایی هیأت داوران:

ملاحظات:

تذکر: نیازی به درج نمره جداگانه هریک از داوران نبوده و فقط نمره مورد توافق هیأت داوران (متوسط) اعلام می شود.

سرپرست تحصیلات تکمیلی دانشکده

با سلام، نظریه اعلام نمره نهایی فوق الذکر از جانب هیأت داوران خواهشمند است نسبت به انجام امور فراغت از تحصیل دانشجوی یاد شده برابر ضوابط و مقررات اقدام مقتضی مبذول فرمائید.

نام و نام خانوادگی مدیر گروه: دکتر یوسف مولایی امضاء و تاریخ:

توجه مهم: کلیه نوشته ها به استثناء نمره هیأت داوران و مطالب بند ملاحظات قبل از دفاع باید با ماشین تایپ گردد.

تذکر: این فرم به دفتر تحصیلات تکمیلی دانشکده ارسال و تصویب آن در گروه مربوط نگهداری می شود.

تحفه‌ای ناچیز:

تقدیم به وارستگی که آزادی
والا ترین هدف و آرمانشان بوده و
زندگی را و همه بودن و ماندن را
تنها به خاطر آن دوست دارند.

... از جمله استاد فرزانه و فقید

دانشگاه تهران دکتر

داریوش اخوان زنجانی.

چکیده

با فروپاشی نظام دو قطبی در جهان، نوع جدیدی از منازعات بطور روزافزونی، نمایان گردیده است. ویژگی عمده این منازعات قومی - نژادی آنست که در درون کشورها رخ داده و بخش عمده تلفات آنرا غیرنظامیان تشکیل می دهند. امروزه، این منازعات قومی و کشمکش های داخلی بصورت تهدیدی برای صلح جهانی درآمده است. اقلیتها و حتی اکثریت های از خود بیگانه و نامطمئن پیش از پیش به جنگ مسلحانه به عنوان وسیله ای برای مطرح کردن شکایات خود روی آورده اند. بسیاری از درگیری های قومی و داخلی غالباً به علت تسری به همسایگان، تبدیل به کشمکش های بین الدولی می شوند. یکی از نمونه های منازعات قومی رادر دهه آخر قرن بیستم در منطقه بالکان و در جمهوری فدرال یوگسلاوی سابق شاهد بودیم که با فجایع انسانی تأسف باری توأم بود. برخورد جامعه بین الملل برای حل این منازعه تحول عمیقی در قواعد بین المللی بر جای گذاشت و نشان داد که جامعه بین الملل مرزهای فعلی کشورهای بحران زده را مقدس و محترم ندانسته و تلاش می کند که به هر نحو ممکن صلح و آرامش را در این کشورها برقرار سازد. در این راستا ما شاهد اهمیت یافتن رو به تزاید دموکراسی و تحقق نهادهای دموکراتیک برای حل چنین منازعاتی هستیم.

به عبارتی دیگر، شکل دولت یا رژیم حاکم در دوران معاصر جزئی ضروری از مکانیزم امنیت تلقی می گردد. شواهد زیادی دال بر نبود دموکراسی در جوامع چندقومی بحران زده وجود دارد. بدین سبب است که هدف مدیریت مناقشات قومی در دوران معاصر، فراهم ساختن شرایط همزیستی بین گروهی است که بیش از آنکه اجباری باشد باید مورد توافق عموم قرار گرفته باشد. مدیریت درگیری های قومی در عصر حاضر ارتقاء و تشویق اقداماتی است که ادعاهای گروه های رقیب را به شکل موفقیت آمیز در یک چارچوب دموکراتیک سامان بخشد. چرا که در نظام های دموکراتیک خشونت های داخلی بسیار کمتر از نظام های غیردموکراتیک است. بدین ترتیب، با تأکید روزافزون بر حاکمیت دموکراتیک بعنوان یک حق بنیادین بشر، ادعاهای خودمختاری گروه های قومی باید بگونه ای مطلوب و در یک چارچوب دموکراتیک در درون کشورها تسهیل گردد. البته باید اذعان نمود که دموکراسی تنها وسیله دستیابی به صلح و آرامش و حکومت بهتر نیست ولی در حال حاضر تنها وسیله قابل اطمینان است. چونکه دموکراسی امکان مشارکت وسیع مردم را در تعیین سرنوشت خود و اداره جامعه فراهم می سازد. انعقاد پیمان ثبات اروپای جنوب شرقی و تلاش برای دموکراتیزه کردن کشورهای این منطقه و فشارهای اعمال شده برای برکناری رهبران دیکتاتور و مستبد آن، بیانگر اهمیت دموکراسی جهت ایجاد صلح و امنیت در جهان امروز بوده و خود یکی از عوامل عمده گسترش دموکراسی در اقصی نقاط عالم می باشد.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

بخش نخست

فصل اول : طرح پژوهش

۳	طرح مسأله
۶	بررسی آثار
۸	هدف پژوهش
۸	متغیرهای دخیل
۱۰	فرضیه اصلی
۱۱	شاخصها
۱۳	سازماندهی پژوهش

فصل دوم : عملکرد شورای امنیت سازمان ملل در بحران بالکان

۱۵	وظایف شورای امنیت در قبال حفظ صلح و امنیت بین‌المللی
۱۷	اقدامات شورای امنیت در بحران بوسنی و هرزه‌گوین
۱۹	نتایج اقدامات شورای امنیت در بحران بوسنی و هرزه‌گوین
۲۲	بحران کوزوو
۲۲	اقدامات شورای امنیت در حل بحران کوزوو
۲۳	نتایج اقدامات شورای امنیت در بحران کوزوو
۲۵	فهرست منابع بخش نخست

بخش دوم: جارچوب نظری پژوهش

فصل اول: جهانی شدن

۳۰	تعریف جهانی شدن
۳۲	رهیافتهای مختلف رایج به جهانی شدن
۳۴	۱- ره یافت هژمونی مدار
۳۷	۲- ره یافت رئالیستی
۳۹	۳- ره یافت لیبرالیستی
۴۱	ابعاد جهانی شدن
۴۲	۱- جهانی شدن اقتصاد
۴۴	۲- جهانی شدن فرهنگ
۴۵	۳- جهانی شدن سیاست

فصل دوم: دموکراسی

۵۲	تعریف دموکراسی
۵۵	اصول دموکراسی
۵۵	۱- اصالت فرد
۵۵	۲- اصل آزادی
۵۶	۳- اصل برابری

عنوان	صفحه
۴- اصل مشروعیت	۵۷
مکانیزمهای تضمین‌کننده اصول دموکراسی	۵۷
دموکراسی و حقوق بشر	۵۹
دموکراسی و توسعه	۶۲

فصل سوم: جهانی شدن دموکراسی

ابعاد گسترش دموکراسی در جهان	۶۹
عوامل تأثیرگذار بر جهانی شدن دموکراسی	۹۱
۱- تکنولوژی ارتباطات	۹۱
۲- تحول در حقوق بین‌الملل	۹۶
۳- نقش ایالات متحده آمریکا	۹۹
۴- فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی	۱۰۲
۵- سازمانها و نهادهای بین‌المللی	۱۰۳
الف - سازمان ملل	۱۰۳
ب - اتحادیه اروپا	۱۰۵
ج - نهادهای اقتصادی	۱۰۶
د - سازمانهای بین‌المللی غیردولتی	۱۰۶
۶- جهانشمولی حقوق بشر و دموکراسی	۱۰۷

فصل چهارم: امنیت ملی

۱۱۰	مفهوم امنیت ملی
۱۱۲	گفتمان سنتی امنیت ملی
۱۱۳	گفتمان مدرن امنیت ملی
۱۱۷	دموکراسی و امنیت ملی
۱۲۰	فهرست منابع بخش دوم

بخش سوم: نقش دموکراسی در امنیت ملی بالکان

فصل اول: امنیت ملی بالکان و چالشهای آن

۱۳۳	ویژگی منازعات نوین
۱۳۷	مدیریت بحران

فصل دوم: راه حل اتخاذ شده برای بحران بالکان

۱۴۵	اقدامات ناتو برای حل بحران کوزوو
۱۴۸	پیمان ثبات بالکان (مدیریت بحران)
۱۵۲	مکانیزمهای اجرایی پیمان ثبات
۱۶۱	فهرست منابع بخش سوم
۱۶۴	نتیجه گیری
۱۶۸	فهرست منابع

بخش

اول

فصل اول:

طرح پژوهش

طرح مسأله

مسأله امنیت با وجود قدمت دیرینه‌اش همواره یکی از مهمترین و پیچیده‌ترین مسائل در میان مباحث علوم سیاسی و روابط بین‌الملل است. در مفهوم سنتی امنیت بین‌المللی برخاسته از اندیشه‌های واقع‌گرایی سیاسی است. واقع‌گرایان سیاسی معتقدند که ساختار سیاسی زیربنای سیاست بین‌الملل است و سایر ساختارها معلول و متغیرهای وابسته به ساختار سیاسی هستند. حتی ساختار اقتصادی از نظر والتز، متغیر وابسته به ساختار سیاسی است و قدرت نظامی ابزاری است در خدمت ساختار سیاسی.

اما امروزه، به لحاظ دگرگونی در نظام بین‌الملل و تحولات اساسی در سیاستهای داخلی و بین‌المللی، امنیت به مفهوم سنتی آن نمی‌تواند پاسخگوی مسائل و معضلات کنونی جهان باشد. بعبارتی تحولات دهه‌های آخر قرن بیستم همچون؛ پایان جنگ سرد، زوال نظام دوقطبی، فروپاشی نظام کمونیستی، ظهور قدرتهای جدید، ماهیت نوین بازیگران غیردولتی، تحول شتابنده تکنولوژی و توسعه فزاینده ارتباطات و... بازنگری در مفهوم امنیت را ضروری ساخته است بطوریکه اکنون از بُعد نرم‌افزاری امنیت سخن گفته می‌شود و کم توجهی به آنرا عامل تهدید و ناامنی در جوامع می‌دانند.

در واقع پایان جنگ سرد، روشن‌ترین افقها را برای همکاری در راستای بازدارندگی و حلّ منازعات جهانی فراهم آورد اما زمینه‌ساز جوانه‌زدن نهال دیگری نیز شد و آن ظهور زمینه‌های جدید ملی‌گرایی قومی و ملی‌گرایی اقتصادی است که غالباً شکل خشونت‌آمیزی دارد. برخی از گروههای قومی آماده شدند که ادعای خود را به شکل خودگردانی در داخل چارچوب دولتهای فعلی قبول کنند اما برخی دیگر روشن ساخته‌اند که به هیچ‌وجه به چیزی جز اینکه قوم خود را در کشوری مستقل جای دهند، راضی

نخواهند شد و همین امر سرمنشأ نزاعها و جنگهای خونین فراوانی در سالهای اخیر بوده است. این منازعات که از لحاظ ماهیت متفاوت با جنگهای گذشته می باشد زمانیکه ریشه دار شوند و یا با سایر پدیده‌ها مانند قحطی، نقص گسترده حقوق بشر و یا سیل عظیم پناهندگان آواره همراه گردند تهدیدی جدی شده و جامعه جهانی نمی تواند به سادگی از کنار آن بگذرد. نمونه چنین درگیریهای قومی نژادی را می توان در دهه آخر قرن بیستم در منطقه بالکان و در کشور یوگسلاوی سابق مشاهده کرد. دولت بوسنی و هرزگوین یکی از ایالات شش گانه این کشور در اواخر فوریه ۱۹۹۲ انتخابات مستقلی برگزار نمود که صربهای این ایالات آنرا تحریم کردند. در نهایت این کشور اعلام استقلال خود را از یوگسلاوی اعلام داشت. جنگ در ۶ آوریل ۱۹۹۲ در پی برسمیت شناخته شدن بوسنی از سوی آمریکا و جامعه اروپا آغاز شد.

ارتش فدرال بمباران سارایوو را شروع کرد و تا سال ۱۹۹۵ ارتش فدرال ۷۰٪ سرزمینی بوسنی را اشغال نمود. در نهایت پس از تلاشهای فراوان سرانجام در دسامبر ۱۹۹۵ آمریکا بوسیله توافقنامه دیتون صلح را میان مسلمانان بوسنی و صربهای افراطی برقرار ساخت با گذشت دو سال از امضاء قرارداد صلح دیتون و برقراری ثبات نسبی در منطقه اگرچه شعله‌های جنگ ویرانگر در بوسنی فروکش کرد ولی تنشهای قومی و سیاستهای ملی گرایانه همچنان در منطقه تداوم یافت تا اینکه شعله‌های آتش بار دیگر و این بار در ایالات کوزوو برافروخته شد. در سال ۱۹۹۲ در کوزوو جهت مقابله با تصمیمات دولت مرکزی انتخاباتی صورت داده شد. که طی آن «ابراهیم روگروا» به مقام ریاست جمهوری رسید ولی این امر از سوی دولت بلگراد غیرقانونی اعلام شد که در نتیجه آن تشنجات در کوزوو بالا گرفت. در سال ۱۹۹۶ ارتش آزادپخش کوزوو در این

منطقه شکل گرفت که حضور این ارتش باعث ایجاد فاز جدیدی از خشونت در منطقه گردید و صربها در اقدامی وسیع شروع به پاکسازی قومی و راندن بخش عظیمی از آلبانی تبارهای کوزوو به کشورهای همسایه با هدف تغییر در ترکیب جمعیتی کوزوو پرداختند و در این راه فجایعی مرتکب شدند که در نوع خود بی سابقه بود. این حوادث و اتفاقات امنیت بالکان و حتی اروپا را با چالش مواجه کرد و هر لحظه احتمال آن وجود داشت که سایر کشورهای منطقه نیز در آتش آن فروروند و بحرانی ایجاد شود که قابل کنترل نباشد. بخش عمده‌ای از فجایع منطقه ناشی از سیاستهای دیکتاتور یوگسلاوی اسلوبودان میلوشوویچ بود. نام میلوشوویچ و دستیارانش تداعی گر آوارگی و قتل عام انسانهای بی گناه شد. نام وی یادآور ماهها کشمکش و مناقشه دیپلماتیک بین جامعه جهانی و سردمداران بلغراد برای مجاب کردن صربستان جهت توقف نسل کشی و عقب نشینی نیروهای ارتش صرب از کوزوو بود. سرانجام پس از اقدامات بی ثمر دیپلماتیک و تحت فشار افکار عمومی بین المللی جهت خاتمه نقض حقوق بشر، ناتو حملات خود را بر علیه صربستان آغاز نمود و وقایع بگونه‌ای اتفاق افتاد که صربها وادار به پذیرش خودمختاری کوزوو شدند. اما جامعه بین الملل خوب می دانست که خروج ارتش صرب از کوزوو پایان بحران نیست و برای حل اساسی این مناقشات خونبار قومی بایستی چاره‌ای اساسی یافت که بار دیگر جهان شاهد چنین فجایعی نباشد.

حال، با توجه به ویژگی های خاص منازعات قومی و سرزمینی سؤال اصلی این پژوهش این است که چه مکانیزمی از سوی جامعه بین المللی برای حل و فصل اساسی و مسالمت آمیز بحران بالکان و بازگشت صلح و آرامش به این منطقه ارائه گردیده است؟

از اطلاع‌رسانی در این زمینه ممنوع است

بررسی آثار

راجع به موضوع این رساله‌نگارنده کتاب مستقلی به زبان فارسی مشاهده نکرده است. هرچند که کتب و مقالات چندی دربارهٔ متغیر وابسته این پژوهش وجود دارد که در جای مناسب از آنها استفاده خواهد شد. دربارهٔ متغیر مستقل نیز با توجه به تازگی آن، مقالات نسبتاً مفیدی وجود دارد. از طریقی در کتب و مقالات لاتین با تأمل بیشتری به بررسی تأثیر دموکراسی بر امنیت و ثبات بالکان پرداخته‌اند که در جای خود مورد استفاده قرار خواهد گرفت. با این توضیح به بررسی چند اثر در این زمینه می‌پردازیم:

«هاریس پیتروین رایلی»^۱ نویسنده کتاب «دموکراسی و منازعات ریشه‌دار، ابزارهای جدید برای مدیریت نزاع»^۲ نوشته‌اند: (۱) در چندسال اخیر بیشتر منازعات عمده در سطح داخلی و در درون یک دولت اتفاق افتاده‌اند تا میان دولت‌ها. از دیدگاه آنها در چنین منازعاتی دو عنصر قدرتمند با یکدیگر ترکیب می‌شوند، نخست هویت است و دیگری توزیع نابرابر منابع اقتصادی است. آنها اضافه می‌کنند که در نزاعهای قومی و نژادی درون کشورها بیشتر غیرنظامیان مورد تجاوز و تعدی قرار می‌گیرند و برای حل این معضلات نمی‌توان از استراتژیهای دوران جنگ سرد استفاده کرد. بلکه باید با ایجاد نهادهای دموکراتیک و مشارکت دادن گروههای مختلف در تعیین سرنوشت خویش براین چالشها غلبه نمود. این دو نویسنده بحث مدیریت دموکراسی در بحرانهای معاصر را ارائه داده و تأکید می‌کنند که دموکراسی و اهمیت آن در مناقشات قومی یک اعتقاد ایدئولوژیک

1- Harris Peter and Ben Reilly

2- Democracy and Deep - Rooted Conflict ; New Tools For Conflict Management